

Тематично направление

Секторни политики: туризъм и логистика (състояние и перспективи)

Образованието като възможност За нови изживявания чрез екологичен туризъм

*доц. д-р Ирена Емилова,
докт. Аделина Савова*

*Департамент „Администрация и управление“,
Секция „Туризъм“, Нов български университет*

Резюме. Образователният туризъм и комбинацията с други видове туризъм стават все по-популярни на туристическия пазар. Неговите направления получават интерес и внимание, а развитието му мотивира младите хора да избират и да бъдат част от пътуване с програма, която да им дава както свободен избор, така и възможност за академично и личностно развитие чрез придобиване на знания и опит. Именно тази нова тенденция и усъвършенстване на нестандартните и алтернативни начини за развиване на нови умения и знания, ни карат да вярваме, че екологичният туризъм се явява отлична възможност за образование чрез изживявания и природосъобразно пътуване. Това изследване разглежда предпоставките за растежа и подема на

образователния туризъм; вътрешната мотивация на потребителите да търсят нетрадиционни форми за изучаване, изследване и образование; разглежда съвременния модел на обучение с практико-приложен характер, както и отношението на потребителите към екологичния туризъм с образователна цел и важността, която те придават на началните етапи на придобиване на знания и впечатления, предварителното проучване и първичната информираност за конкретна дестинация.

Ключови думи: образование, нови изживявания, екологичен туризъм.

Education as an Opportunity for New Experiences through Ecological Tourism

*Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD,
Adelina Savova, PhD Student*

*Department „Administration and Management”,
Tourism Section, New Bulgarian University*

Summary. Educational tourism and its combinations with other types of tourism are becoming increasingly popular in the tourism market. Its areas receive interest and attention, and its development motivates young people to choose and be part of a travel with a program that gives them both free choice and the opportunity for academic and personal development through the acquisition of knowledge and experience. It is this new trend and the improvement of non-standard and alternative ways of developing new skills and knowledge that make us believe that the ecological tourism is an excellent opportunity for education through experiences and environmentally friendly travel.

This study examines the prerequisites for the growth and rise of educational tourism; the internal motivation of tourists to look for non-traditional forms of study, research and education; considers the modern model of training with practical-applied character, as well as the attitude of tourists towards ecological tourism for educational purposes and the importance they attach to the initial stages of acquiring knowledge and

impressions, the preliminary research and the primary awareness of a specific destination.

Keywords: education, new experiences, ecological tourism.

УВОД

Пътуванията в обхвата на образователния туризъм не са новост и нарастването на популярността им на туристическия пазар е прогнозирано преди началото на настоящото хилядолетие (Gibson, 1998), (Holdnal, 1996), (Kalinowski, 1992), а в Европа, отделните му направления, най-вече формите на студентски образователен обмен, получават силен импулс за развитие през втората половина на XX век (Guseinova, 2015).

Образователният туризъм е динамично развиващо се, самостоятелно направление, както в сферата на обучението, така и в туристическата индустрия. Това е пресечната точка, в която принципите на приемственост и достъпност намират своята практическа реализация. Този вид туризъм се отнася към водещите и перспективните видове, в това число ще обърнем внимание и на екологичния туризъм, тъй като се установява връзката и със съвременните иновационни процеси в науката, културата, образованието, както и в активното развитие на педагогическата теория, практика и технология (Jiteniuva, 2018).

Нарастващата мотивация на потребителите на екологичен туризъм да задоволят желанието си за придобиване на нови знания и умения посредством атрактивни и нетрадиционни форми на екологичен туризъм, съчетан с образователен подход ни дава основание да вярваме и изследваме по-обстойно потенциала на образованието като възможност за нови изживявания чрез екологични пътувания.

Обект на изследване са възможностите за нови изживявания посредством екологични пътувания с образователна цел, а **предмет** на изследването са различните особености на образованието и възможностите за съчетаване на образователния с екологичния туризъм. **Задачите**, които си поставяме включват анализ на особеностите на образователния туризъм и неговото развитие, изследване мотивите на потребителите и възможностите за нови изживявания чрез образование и екологичен туризъм, разглеждане на съвременния модел на образователния туризъм и провеждане на онлайн анкета сред потребители на екологичен туризъм.

1. ОСОБЕНОСТИ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ТУРИЗЪМ

Специфичните особености на образователния туризъм са свързани с характеристиките на туристическото търсене, сезонните колебания диверсификацията на туристическия продукт, услугите за настаняване разновидностите и формите. Тези и други особености изискват детайлно проучване. Образователният туризъм притежава значителен учебен и възпитателен потенциал, който е недостатъчно изследван. Необходимо е разработване на комплекс от мерки и мероприятия за подобряване на взаимодействията между всички участници в системата „образователен туризъм” (Krasteva, 2018).

Предварителните условия за появата и развитието на образователния туризъм от дълбока древност до наши дни, характеризират и предпоставките за растежа и подема му. Те се изразяват в основания и причини, които условно може да групираме в две основни направления.

Първото направление засяга особеностите и измененията в туристическата индустрия и по-конкретно актуалните тенденции в туристическото търсене на знания чрез изживявания. Жаждата за нови знания и умения у хората расте, което допълнително насърчава и мотивира пътуванията с образователна цел. Налице е стремеж към изучаване на концепции, придобиване на технически знания и умения по нетрадиционен начин, извън класните стаи. Образователните пътувания са насочени към съответни региони, в които има възможности за срещи и общуване с опитни, знаещи и компетентни в съответна област хора (Казанджиева, 2018).

Това направление, погледнато през призмата на съвременното туристическо търсене на екологични пътувания, би могло да бъде тълкувано като нова възможност за модерния човек да обогати знанията си за месната култура и природа, да се запознае с интересна информация за различни видове на месната флора и фауна и за определен период от време да бъде част от решаването на екологични казуси, инициативи и проекти. Особено подходяща целева група за такава форма на екологични пътувания с образователна цел, са младите хора, ученици и студенти, търсещи професионален опит или ново знание придобито по нетрадиционен начин.

На второ място, се поставя направлението, свързано с характеристиките и измененията в съвременната образователна система, по-важните сред които са: насърчаване на образованието във всичките му форми и

разновидности; стимулиране и подкрепа за концепцията за неформално обучение, която е по-ценна и ефективна от тази, за формалното учене; повишаване на информираността, нарастване на ролята и значението на образованието като стимул за растеж на образователната индустрия като цяло; прилагане на нови модели на учене и иновативни изследователски техники; използване на съвременни информационно-комуникационни технологии в образованието и др. (Казанджиева, 2018).

Второто направление дава нови перспективи за решаването на част от педагогическите проблеми в образователната система. Интеграцията на образователния туризъм в екологичния вид туризъм, насърчава и подкрепя израстването в разбирането на нови концепции, методи и модели за учене, както на обучаващите се така и на преподавателите, предоставяйки нови възможности за учене чрез опита. Това води до организацията на целенасочени образователни пътувания, фокусирани върху обучението, развивайки и съсредоточавайки се върху практико-приложните цели на образователно-учебния процес, в нетрадиционна форма.

След направения анализ на спецификите на образователния туризъм бихме могли го определим като: *специализирано, временно пътуване и пребиваване, извън постоянното местожителство, с основна цел обучение и удовлетворяване на индивидуални образователни потребности и мотиви, в туристическо място, предлагащо услуги и продукти, разработени в съответствие с определена образователна програма.*

2. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НОВИ ИЗЖИВЯВАНИЯ

Специфична особеност на образователния туризъм е активното желание и вътрешна мотивация на посетителите да потребяват специфичен туристически продукт, създаден посредством атрактивни и нетрадиционни форми на изучаване, изследване, обучение, образование и др. Подобни образователни пътувания, които можем да определим като „специализирани образователни ваканции” са например тематичните пътувания, посветени на специални интереси на туристите и техните хоби занимания; екологичните и природосъобразните почивки; познавателните обиколки на обекти и атракции от културно-историческото наследство; образователните круизи и училищните пътувания; семинарите по време на ваканция; обучението в чужбина; образователни програми за обмен и др. Тези пътувания имат отговорно и съзнателно отношение към околната

среда и нейните природни, социо-културни и икономически компоненти и формират различен, научно обоснован подход към света.

От изключителна важност се явяват изживяванията, които потребителите търсят по време на тези пътувания. Необходимо е те да бъдат индивидуализирани спрямо конкретните интереси, както и обвързани с ново, дълготрайно знание и опит, който да прави силно впечатление и да прерасне в спомен, съчетаващ изживяване с образование и екология.

Отношението на туристите към образованието, склонността и готовността им за учене и изследване са от ключово значение за развитието на образователния туризъм. В тази връзка той се разглежда и като алтернативен подход за: провеждане на обучение; извършване на научно-изследователска дейност; придобиване и обогатяване на специфични знания и умения и др. Като перспективно и динамично направление на съвременната туристическа индустрия, този вид туризъм е тясно свързан с кариерното развитие и самоусъвършенстването на личността. В основата му е заложена идеята, че туристическото пътуване е форма на почивка и възстановяване, а ученето и образованието по време на ваканция, в нетрадиционна и непринудена атмосфера, може да бъде по-забавно и по-ползотворно от класическите начини на учене във формална, училищна среда. Няма възрастови ограничения, които да възпрепятстват хората да се учат и образуват по време на туристическо пътуване. То дава възможност за ефективно комбиниране на теория и практика, а трансферът на знания и информация в неформална туристическа среда е улеснен и опосредстван (Казанджиева, 2018).

Промените в туристическата индустрия през последните десетилетия, засилената мобилност и динамика в съвременната образователна система довеждат до интензивни взаимодействия и интеграция между туризма и образованието (Ritchie, 2003). Съвкупният образователен и познавателен елемент се превръща в съществена част от туристическия опит и преживявания, и важен критерий за степента на удовлетвореност от престоя, ефектите и ползите от туризма. За разлика от масовите туристически обиколки, които създават епизодични спомени, целенасочените образователни пътувания са източник на дълготрайни преживявания и впечатления, запазващи се в съзнанието на човека за цял живот (Sherri, 2017).

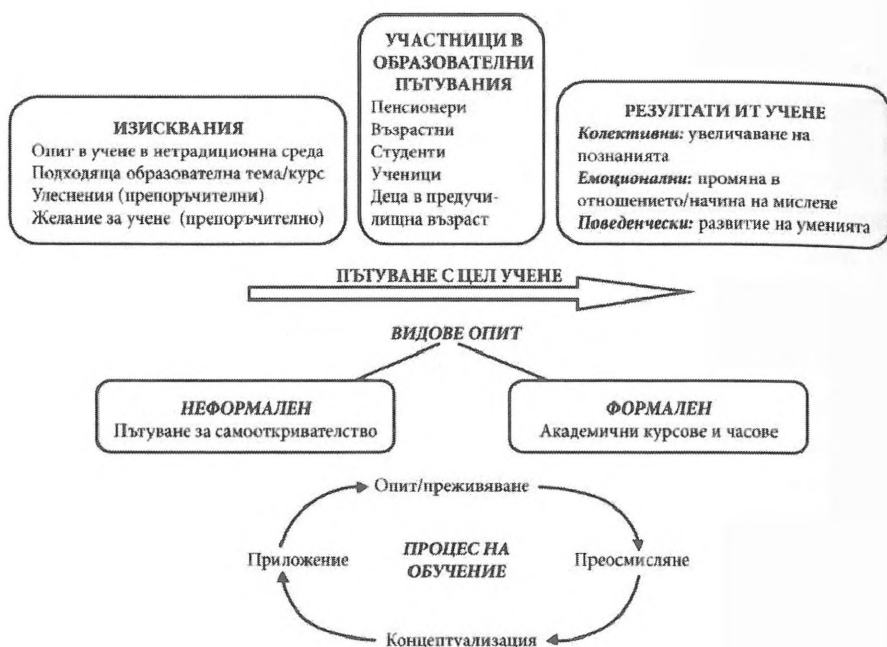
Мотивацията на потребителите при практикуването на екологичен туризъм с образователна цел е от особена важност. Тя е основна движеща сила за подема и развитието на туристическите цели. Най-специфични и открояващи се явяват мотивите за самоусъвършенстване на личността, придобиване на знание чрез опит, професионално или академично развитие, както и изследване на непознатото.

Мотивите отнасящи се за екологичния туризъм и обвързването му с образователния, както и при други видове туризъм, често са променливи и строго персонализирани, но не можем да пренебрегнем основния мотив заложен в същността на образователния туризъм, а именно - придобиването на ново знание в нестандартна среда. Този мотив се свързва с цялостното разбиране и желание за развитие на алтернативен подход за обогатяване, перспективно търсене и удовлетворяване на нуждите на съвременния потребител търсещ нови изживявания посредством образование.

3. МОДЕЛ НА УПРАВЛЕНИЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ТУРИЗЪМ

Съвременният модел на образователния туризъм е преосмислен и процесно ориентиран (**Фиг. 1**) (McGladdery, 2016). Той се основава на постигнатите резултати от учене посредством потребление на специализиран образователен туристически продукт. За да бъде този актуализиран модел ефективен и полезен за туристите, е необходимо те да изпитат, съпреживеят и усетят спецификите и разликите на образованието в нетипична среда, а придобитият от тях туристически опит следва да е логичен резултат от учебен процес с преобладаващ практико-приложен характер.

Съвременното преосмисляне на традиционната концепция за образователен туризъм и разглеждането му като трансформиращ процес с ясно определени и измерими резултати, предоставя разнообразни възможности и перспективи за усъвършенстване на образователните туристически дейности, както и задълбочаване на бъдещите изследвания в тази област. С помощта на процесния подход се демонстрира значителен потенциал за комбиниране (хибридиране) на образователния туризъм с други сектори в и извън сферата на туристическата индустрия. Това допринася за утвърждаване и обогатяване на съвкупния мултипликационен ефект от неговото развитие.

Фиг. 1. Процесен модел на образователен туризъм (McGladdery, 2016).

Именно този мултипликационен ефект на развитие на образователния туризъм ни кара да вярваме, че съчетаването му с екологичния вид туризъм е с изключителен потенциал за развитие. Екологичният туризъм като самостоятелен вид рядко намира своята реализация, без да бъде съчетан с образователна форма даваща емоционално отражение на потребителя като промяна в отношението/начина на мислене (напр, при посещение на обект с консервационно значими видове - придобиване на знание и ново отношение на потребителя към цялостния обект); неформален опит (напр, самоотривателство и развитие на лични специфични интереси към изучаването на природата - интерес към ендемични видове, орнитология, спелеология); както и формален опит, при които академичното развитие на личността е подпомогнато чрез пътуване и придобиване на знания в неформална среда (възможност за ученици и студенти да продължат развитието си извън институционалната среда, придобиване на допълнителни квалификации при участие в инициативи).

Съчетанието на екологичния и образователния туризъм е сложен процес и именно поради тази причина в настоящото проучване изслед-

вахме както отношението на потребителите към придобиването на нови знания по време на екологично пътуване, така и мотивацията им за предварително информиране и сформиране на начална, образователна база за конкретната дестинация.

Посредством метода на онлайн анкетата, изследвахме мнението и опита на 120 потребителя на екологичен туризъм с образователна цел, които търсят нови изживявания посредством практикуването му. Рамките на изследването включват пълнолетни лица във възрастовата група 25 г. - 55 г. Периодът на провеждане на изследването е януари-февруари 2021 г. Въпросите имат пряко отношение към разглежданата тема.

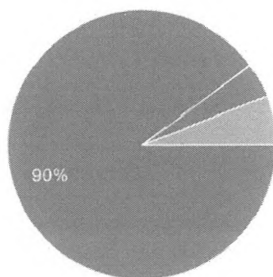
С цел обработка на събраните данни и анализ на резултатите бяха използвани методите на дедукция и индукция. Присъстват и методите на анализ и синтез, подбор, систематизация и обработка на данни за тяхното подреждане, сортиране и подготвяне с цел усъвършенстване и подобрене на процеса на изследване.

4. РЕЗУЛТАТИ

На първо място, за нас бе важно да изследваме отношението на потребителите към придобиването на нови знания по време на пътуванията им. Според резултатите, представени на Фигура 2, може да отбележим, че само за 5-ма или 4,2% от анкетираните лица не е важно да придобият ново знание по време на пътуването си. Това показва изострената важност и стремеж на голяма част от хората или 90% да получават нови знания по време на пътуването си и това да е важен фактор за тях при селекцията и избора на екологично пътуване.

Важно ли е за Вас да придобиете ново знание по време на Вашето пътуване?

120 responses

- да
- не
- не мога да преценя

Фиг. 2. Изследване важността за придобиване на ново знание по време на екологично пътуване

Когато разглеждаме връзката между образованието и екологията, между образователния и екологичния туризъм, важен аспект е предварителната подготовка на всеки потребител на екологичен туризъм и начините по които се е информирал за конкретната дестинация. Тази първоначална информираност е важна за формирането на първично мнение и отношение и в този контекст би могла да бъде възприемана за етап от образованието на потребителя, макар и отдалечена от реалното пътуване. Предварителното запознаване с дестинацията се явява първа пресечка точка на придобиване на ново знание за конкретен обект и може да се приеме за момент на свързване на екологичния с образователния туризъм, от който двата вида туризъм да започнат развитието си заедно.

Изследвайки мотивацията на потребителите предварително да се информират за конкретната дестинация, която желаят да посетят, установихме, че 103-ма или 85,8% от потребителите проучват предварително дестинацията, която имат желание да посетят (фиг. 3). Следва да се отбележи, че образованието и информираността за дестинацията, са важни аспекти за потребителите на екологичен туризъм и формират конкретна нагласа за предстоящото пътуване. От тази гледна точка е важно информацията да бъде коректна и достъпна, за да може по-нататък аспектите на образователния туризъм да се развият и дадат цялостно изживяване на потребителя от придобитите знания чрез опит.

Проучвате ли предварително дестинацията, която сте решили да посетите?

120 responses

Фиг. 3. Изследване на предварителното проучване на дестинации.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ИЗВОДИ

След направения подробен анализ на същността на образователния туризъм, разглеждането на неговите особености и развитие, изследване на мотивите на потребителите и възможностите за нови изживявания чрез образование и екологичен туризъм, бихме могли да заключим, че интегрираното образование в екологичния туризъм представлява важно, перспективно и масово направление на международния културен обмен с изключителна значимост.

Също така, насърчаването му в сферата на екологичните пътувания е важно условие за повишаване на ефективността на образователния процес и получаване на знания, умения и компетенции във всяка степен на обучение и във всяка възраст свързани с природната среда, методите и начините за нейното съхранение.

Изследването ни показва изострен стремеж на потребителите на екологичен туризъм да получават нови знания по време на пътуването си, което затвърждава успешната връзка на двата вида туризъм и потенциал на развитие.

Важен и ценен момент на придобиване на ново, вълнуващо и мотивиращо знание - стимул за преследване на нови изживявания посредством екологични пътувания с образователна цел, е предварителната информираност за дестинацията, която може да се приеме за първи етап и пресечна точка на образователния с екологичния вид туризъм.

Изследванията и проучванията на образователния туризъм следва да продължат в унисон с динамиката на този сектор от туристическата индустрия.

Съвременните изменения в образователните туристически пътувания произтичат от актуализирания модел на туризма с цел образование и обучение. Приложението на този модел като експериментален процес може да се използва като концептуална рамка за: продължаване на научно-изследователската работа и подготовка и реализация на образователни туристически продукти.

ЛИТЕРАТУРА

1. Казанджиева В. (2018), „Тенденции в развитието на образователния туризъм“, Известия на съюза на учените - Варна.
2. Gibson, H. (1998) The educational tourist. In: Journal of Physical Education. Recreation and Dance. Vol. 69 (4), pp. 32-34.
3. Guseinova, A. (2015) Essence of the concept „educational tourism” and its basic principles. Scientific Journal of the Association of Universities of Tourism and Service. Vol. 9 (4), pp. 64-69, http://tourlib.net/statti_tourism/gusejnova.htm
4. Jiteniuva, S. (2018), Educational tourism in Russia. M: Urait, <https://static.my-shop.ru/product/pdf/308/3076392.pdf>
5. Kalinowski, K., Weiler, B. Review. Educational travel New York, Halsted.
6. Krasteva, R. (2018) Educational tourism: a historical review of an international phenomenon. International Scientific Conference „The Cultural Corridors of South-Eastern Europe: Cultural Tourism without Boundaries”, Santorini, Greece, Blagoevgrad: Neofit Rilski Publishing House, pp. 197-202.
7. McGladdery, C. (2016) The relationship between international educational tourism and global learning in South African high school learners. Unpublished doctoral thesis, University of Pretoria, Pretoria, https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/60509/McGladdery_Relationship_2017.pdf
8. Ritchie, B. (2003) Managing Educational Tourism. Aspects of tourism, 10. Clevedon, Channel View Publications, GB: Cromwell Press.
9. Sherri, S. (2017) Educational Tourism is the Best Way to Learn about a Different Culture. Journal of Tourism & Hospitality, Vol. 6 (1), p. 269, <https://www.omicsonline.org/open-access/>